

نشست سوم از نشست‌های فرهنگی با سرزمین مادری

ناهارخوران

آشنایی با حوزه طبیعی، فرهنگی و تاریخی پارک جنگلی ناهارخوران

عصر روز دوشنبه، ششمین روز شهریور ماه ۱۴۰۲، تالار اندیشه موسسه فرهنگی میرداماد میزبان جمع زیادی از علاقمندان تاریخ و فرهنگ گران زمین بود، تا در نشستی دیگر از سلسله نشست‌های فرهنگی آشنایی با سرزمین مادری شرکت کنند. موضوع این نشست، ناهارخوران، در نظر گرفته شد، پارک جنگلی و تفرجگاهی که با زندگی مردم گران گره ناگسستی خورده و گویی به تابلو و شناسامه این شهر تبدیل شده است.

سالن ساعت ۵ عصر پذیرای شرکت کنندگان بود و برابر رویه نیکویی که مؤسسه فرهنگی میرداماد برای برنامه‌های خود پایه‌ریزی کرده، مراسم رأس ساعت و بدون تأخیر آغاز شد. در ابتدای نشست، کلیپ تصویری حاوی برخی فیلم‌هایی که افراد مختلف در مقاطع گوناگون از ناهارخوران گرفتند و همچنین تعدادی عکس فصول مختلف سال از ناهارخوران به نمایش درآمد و مجری کارشناس برنامه که خود از فعالان اجتماعی و فرهنگی گران است، برنامه را با خیرمقدم به حاضرین و بیان چرایی برگزاری نشست آغاز کرد.

علی نصیبی به اهمیت حفظ مواهب طبیعی خدادادی اشاره داشت و از ناهارخوران به عنوان کهن‌بوم

این دیار یاد کرد که می‌بایست در کنار بهره‌مندی درست از آن، در حفظ آن کوشا بود. اولین سخنران این نشست، مهندس رمضانعلی قائمی از کارشناسان برجسته حوزه محیط زیست ایران بود که ضمن بیان تاریخچه‌ای از شکل‌گیری مناطق حفاظت شده و پارک‌های جنگلی، به معرفی طبیعت ناهارخوران پرداخت. قائمی اولین منطقه طبیعی حفاظت شده تاریخ دنیا را متعلق به ایرانیان در عصر هخامنشیان معرفی کرد و سپس به چگونگی تثبیت مناطق حفاظت شده و پارک‌های جنگلی در ایران و گرگان اشاره داشت و ضمن تجلیل از اقدام مؤثر مهندس محمد عابدی مؤسس آموزشگاه جنگل گرگان (دانشگاه کنونی علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان)، برای ثبت و اعلام رسمی ناهارخوران به عنوان پارک جنگلی در اوایل دهه ۱۳۴۰ شمسی، یاد کرد.

این فعال محیط زیست در ادامه با نقد مدیریت این پارک گفت: متأسفانه سال‌هاست که این پارک جنگلی کم‌نظیر بدون متولی و مسئول کاردان رها شده و همین امر باعث گردیده ساخت‌وسازهای بی‌رویه و جاده‌سازی مخرب محیط زیست و ... این پارک را به شدت در خطر نابودی انداخته و اگر می‌خواهیم کاملاً از بین نرود، باید از حجم بارگذاری روی محور ناهارخوران کم کرده و این بار را به مناطق دیگر منتقل کنیم.

قائمی به وجود زیستگاه گونه‌های جنگلی، گیاهی و حیات وحش در این منطقه که بخشی از جنگل‌های هیرکانی است، اشاره کرد و گفت جنگل‌های هیرکانی که بازمانده قدیمی‌ترین جنگل‌های کره زمین هستند، ذخیره و منبع ارزشمندی است که در اختیار ماست و باید در حفظ و نگاهداری آن اقدامات مؤثر انجام گیرد.

محمود اخوان مهدوی پژوهشگر تاریخ و فرهنگ گرگان و کارشناس اسناد تاریخی، به بیان تاریخچه ناهارخوران بر اساس اسناد تاریخی پرداخت و گفت این‌که از چه زمانی نام این منطقه ناهارخوران شده، سندی وجود ندارد. وی اضافه کرد: این‌که در اسناد تاریخی و حتی متون سفرنامه‌ها نامی از ناهارخوران نیامده، این است که این منطقه در گذشته از اهمیت چندانی برخوردار نبوده و ظاهراً تنها به یک نقطه

و منطقه‌ی محدود که احتمالاً منطبق بر همین میدان ناهارخوران کنونی بوده، اطلاق می‌شده است. ساختار این نام (ناهارخوران) به بسیاری از نام‌های که از دوران تیموری داریم شبیه است. وی افزود: به نظر می‌رسد دلیل نامگذاری این مکان در تناسب با نوع استفاده آن بوده است. چراکه این محل تقریباً درمیانه حفاصل شهر استرآباد و با روستای زیارت واقع شده و افرادی که این مسیر را طی می‌کردند، در این ناحیه یک وعده غذا صرف می‌کردند که اغلب وعده ناهار به حساب می‌آمد. رفته‌رفته در اوایل دوران پهلوی دوم با احداث جاده اتومبیل‌رو خاکی و افزایش اتومبیل‌ها، این محوطه به عنوان یک تفرجگاه مورد استفاده شهروندان گرگانی قرار گرفته و شهرت بیشتری پیدا کرده، پس از تصویب طرح پارک جنگلی ناهارخوران نیز، بر شهرت این منطقه افزوده شده و این نام بر محدوده وسیع‌تری اطلاق شده است. چنان‌که تا اوایل انقلاب اسلامی ۱۳۵۷، نام ناهارخوران بر محدوده‌ای از حدود آسیاب دوسنگه (میدان گلشهر کنونی) تا نزدیکی‌های سرخ‌چشمه دلالت داشته است.

اخوان ادامه داد: در این محدوده، برابر اسناد تاریخی، چند آبادی که ساکنانی هم داشته‌اند وجود داشت و حتی آثار و شواهدی که در این ناحیه شناسایی شده، از جمله گورستان تاریخی ابتدای ورودی سروش‌جنگل کنونی و گورستان‌های تاریخی متعدد در داخل پارک جنگلی النگ‌دره، آسیاب‌های آبی متعدد در این محدوده که اکنون نیز بقایای دو آسیاب لطیفی و ببری موجود است، بقایای قلعه چاشت‌خوران در شرق آسیاب لطیفی و از همه مهم‌تر مجسمه‌های متعدد سنگی ساسانی، که یکی

عکس شخصی در ناهارخوران. اواخر پهلوی اول و اوایل پهلوی دوم.

مجلس ضیافت در ناهارخوران. سال ۱۳۲۸ش

از آن‌ها نیمه‌کاره بوده و این فرضیه را به وجود می‌آورد که در دوران ساسانی در این محدوده کارگاه مجسمه‌سازی وجود داشته است. همگی این شواهد، سبب می‌شود که منطقه ناهارخوران، علاوه بر ویژگی‌های طبیعی، دارای ارزش‌های فرهنگی-تاریخی نیز باشد.

در ادامه اخوان با ارائه تصاویری از گذشته ناهارخوران و هم‌چنین عکس‌هایی که در دهه‌های گذشته گرفته شده، به سیر تغییرات در این پارک جنگلی اشاره کرد و گفت: این محل به علت نزدیکی به شهر گرگان همیشه مورد توجه اهالی این شهر بود، هم برای تفریح، هم ورزش و سیر در طبیعت و حتی قرارهای دوستانه و تشکیلاتی، یکی از اتفاقاتی که در این مکان افتاد شکل‌گیری زمین ورزش والیبال بود که در آغاز توسط اعضای حزب توده برای قرارهای حزبی انتخاب شده، که در قالب ورزش والیبال گرد هم جمع می‌شدند، این محل اکنون پس از سال‌ها که از انحلال و فروپاشی حزب توده می‌گذرد، هنوز هم به عنوان ورزشگاه توسط تعدادی از علاقمندان مورد استفاده قرار می‌گیرد و به نام زمین والیبال مشهور است.

زمین والیبال ناهارخوران. اوایل دهه ۱۳۳۰ش

عبور از رودخانه ناهارخوران. دهه ۱۳۳۰ شمسی

اردوی پیشاهنگی در ناهارخوران. دهه ۱۳۴۰ شمسی

بازدید صدی، استاندار مازندران، از دالان بهشت ناهارخوران. دهه ۱۳۴۰ شمسی

در ادامه این نشست دو نفر از پیشکستوان اهل گرگان در میز گفتگو شرکت کرده و مشاهدات خود از ناهارخوران را برای حضار بیان کردند. شاهرخ محسنی مفیدی از فرهنگیان بازنشسته و ورزشکار گرگان گفت: من از اواسط دهه ۱۳۳۰ به ناهارخوران رفت و آمد داشتم، گاهی برای تفریح و گاهی هم برای ورزش به ناهارخوران می‌رفتم، در آن زمان این منطقه کاملاً بکر و دست‌نخورده بود و روح طبیعت را در آن می‌شد حس کرد، اما شوربختانه در دهه‌های اخیر کاملاً فضای ناهارخوران تغییر کرده و دیگر آن طراوات و شادابی را ندارد و به سوی تخریب و تبدیل شدن به سکونتگاه و منطقه شهری پیش می‌رود، که امیدواریم از این وضع نجات پیدا کند.

مریم آسیابان از فعالان با سابقه اجتماعی و بهداشتی گرگان نیز از خاطرات و مشاهدات خود در نیم قرن اخیر ناهارخوران گفت و در خاتمه تعدادی از حاضرین به بیان نقطه نظرات خود و همچنین خاطراتشان از ناهارخوران پرداختند. تعدادی از فعالان فرهنگی، اجتماعی و زیست‌محیطی نیز به بیان مسائل انتقادی در مورد طرح‌های سال‌های اخیر دستگاه‌های متولی در حوزه ناهارخوران و آسیب‌هایی که اجرای این طرح‌ها به منابع طبیعی و ملی وارد خواهد ساخت، پرداختند.

لازم به ذکر است سلسله نشست‌های فرهنگی سرزمین مادری به ابتکار مؤسسه فرهنگی میرداماد و با همکاری تعدادی از فعالان فرهنگی، اجتماعی گرگان شکل گرفته تا هر دو ماه یکبار، یکی از موضوعات مربوط به سرزمین گرگان مورد بررسی قرار گرفته و ضمن افزایش اطلاعات مخاطبین پیرامون آن موضوع، برای حفظ و نگهداری میراث تاریخی و فرهنگی این دیار فرهنگ‌سازی شود.